

נחמד למקרא

13

פנינים מתוך הספר 'נחמד למקרא' העתיד לצאת לאור בעז"ה | פרשת נשא

"ועשה הכהן אוזד לזוטאת ואוזד לעלה וכפר עליו מאשר
זוטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא" (ו, יא)

"מאשך חטא על הנפש. שלא נזכר מטומאת המת (ספרי ו, קיח).
רבי אלעזר הקפר אומר, שציער עצמו מן היין" (תענית יא.).

יש להעיר, מדוע הביא רש"י דברי רבי אלעזר הקפר דוקא כאן,
היבא שנטמא הנזיר, הא סיבה זו שציער עצמו מן היין, שייכת גם
כשלא נטמא.

וצריך לומר, דמה שציער עצמו בימי נזירותו מן היין, אינה סיבה
להביא קרבן, דהא עשה זאת לשם שמים, כדפרש"י לעיל (פסוק
ב) "להזיר לה", להבדיל עצמו מן היין לשם שמים, וכמש"כ לעיל
מיניה "שכל הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין, שהוא
מביא לידי ניאוף". משא"כ היבא שנטמא וסתר נזירותו, נמצא
שציער עצמו מן היין לחינם, דהימים הראשונים לא חשיבי ימי
נזירות (פסוק יב), וע"ז שייך שיביא קרבן, לכן הביא רש"י דוקא
כאן את דברי רבי אלעזר הקפר. שו"ר שכ"כ ה"כלי יקר" (כאן,
בפירושו הראשון), ועיי"ש שסיים "זוה פירוש יקר".

יש לציין, בדפירוש "עבד שלמה" (פסוק ב) כתב, "שאלו הדרשות
הם דעות חלוקות, ואם אינו כן, לא ידעתי הבין", עיי"ש. עוד
בישוב דברי רש"י (כאן), עי' ב"שפתי חכמים" (אות פ).

"דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל
אמור להם" (ו, כג)

"אמור להם. שיהיו כולם שומעים" (ספרי ו, קמג).

נראה, דהיה קשה לרש"י דתיבות "אמור להם" לכאורה
מיותרות, דהא כבר נאמר "כה תברכו את בני ישראל", לזה פירש
"שיהיו כולם שומעים", ולכן בד"ה העתיק נמי תיבת "אמור",
דאף מתיבה זו ילפינן כן. ועי' ב"שפתי חכמים" (אות ל) שכתב,
דלפ"ז תיבת "אמור" שב אל אהרן ובניו, ותיבת "להם" שב אל בני
ישראל. עי' עוד, בספר "ביאורים לפירוש רש"י" (עמ' 53).

אך יש להעיר, דלאחמ"כ כתב רש"י "אמור, מלא, לא תברכם
בחפזון ובבהלות, אלא בכוונה ובלב שלם", הרי דמפרש תיבת
"אמור", וא"כ היא אינה מיותרת. וצריך לומר, דעצם התיבה הוא
לדרשה דלעיל, ומה שנכתבה מלא עם וי"ו, הוא לדרשה זו שלא
תברכם בחפזון ובבהלות וכו'.

הנה, מדברי רש"י "שיהיו כולם שומעים", לכאורה יש ראייה,
למש"כ ה"ביאור הלכה" (ריש סי' קכח) בשם ספר "חרדים",
"מצות עשה לברך כהן את ישראל, שנאמר כה תברכו את בני
ישראל, וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה,
ומכונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה', הם נמי בכלל המצוה", הרי
שישראל השומע ברכת כהנים מקיים בכך גם מצוה, וזהו שכתב
רש"י "שיהיו כולם שומעים", דאף השומעים הם בכלל המצוה.

"מוזכר עד נקבה תשלוזו אל מוזוץ למוזנה תשלוזו ולא
יטמאו את מוזניהם אשר אני שכן בתוכם" (ה, ג)

הנה, מבואר ברש"י (פסוק ב), שיש ג' סוגי שילוח, יש טמאים כגון
טמא לנפש, שמשולחים רק ממחנה שכינה, יש טמאים כגון זב,
שמשולחים אף ממחנה לויה, ויש טמאים כגון מצורע,
שמשולחים מכל ג' המחנות אף ממחנה ישראל, עיי"ש.

ויש לעיין בזה, דבשלמא על המשולח ממחנה שכינה, שייך לומר
"אשר אני שכן בתוכם", אבל על המשולח ממחנה לויה וכ"ש
ממחנה ישראל, לכאורה לא שייך לומר "אשר אני שכן בתוכם".

וע"כ צ"ל, דגם במחנה לויה וישראל, יש איזה דרגה של השראת
השכינה, וגם בהם שייך שפיר לומר "אשר אני שכן בתוכם".
וכדרך שדרשו חז"ל (עי' ב"אלישיך"), את הפסוק (שמות כה, ח)
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם -
בתוך כל אחד ואחד.

אולם, עי' ב"אור החיים" (כאן) שכתב, "אשר אני שוכן, פירוש
דוקא כל עוד שהוא שוכן, אבל הוגללו הפרוכות מותרים
מצורעים ליכנס למחנות" (מנחות צה.). משמע דס"ל, ד"אשר אני
שכן בתוכם" קאי על מחנה שכינה, דכל עוד מחנה שכינה עומד,
אסור למצורע ליכנס לג' המחנות, אבל משהוגללו הפרוכות,
שוב אין איסור ליכנס למחנות.

"ויעשו כן בני ישראל וישלוזו אותם אל מוזוץ למוזנה
כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל" (ה, ד)

יש לדקדק, מאחר דכתיב "ויעשו כן בני ישראל", אמאי כפל קרא
שוב "כן עשו בני ישראל".

שו"ר ב"חזקוני" (כאן) שהביא בשם ה"ספרי", "כן עשו בני ישראל,
מלמד, שאף הטמאים לא עכבו". וכה"ג כתב רש"י להלן (ח, כב)
"כאשר צוה ה' וגו' כן עשו. להגיד שבח העושין, והנעשה בהן,
שאחד מהם לא עכב" [עי' "שפתי חכמים" (שם, אות ה)], לפ"ז לא
קשיא מידי.

"והשביע אתה הכהן ואמר אל האשה אם לא שכב איש
אתך ואם לא שטית טמאה תזות אישך הנקי מבמי המרים
המאריים האלה" (ה, יט)

"והשביע אתה וגו'. ומה היא השבועה, אם לא שכב הנקי, הא
אם שכב הנקי (ס"א לא תנקי), שמכלל לאו אתה שומע הן
(קידושין סג.), אלא שמואה, לפתוח צדיני נפשות תחלה לזכות".

לכאורה צ"ע, מהו שכתב רש"י "הא אם שכב חנקי", הא אין
מיתתה בחנק, וכמו שנאמר להלן (פסוק כז) "ובאו בה המים
המאריים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה".

אולם, עי' ב"אילת השחר" (באן), שלאחר שהביא דברי רש"י הסתפק, האם זה משום שהישראל מצווה לשמוע, או שזה דין על הכהנים שיאמרו באופן שכולם ישמעו, עיי"ש שהאריך בזה. לפ"ז, אין הכרח מרש"י לדברי ה"חרדים".

"ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשו אתו ויקדש אתו ואת כל כליו ואת המזבזו ואת כל כליו וימשו אתו ויקדש אתם" (י, א)

"ויהי ציוס כלות משה. כלות נס"א כלתן כתיב, יוס הקמת המשכן, היו ישראל כלה הנכנסת לחופה" (תנמומא כ).

הנה, גם במתן תורה נמשלו ישראל ללה, כמש"כ רש"י (שמות יט, יז) "לקראת האלוקים, מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר ה' מסיני בא (דברים לג, ב), ולא נאמר לסיני בא".

ועי' ב"אילת השחר" (באן) שהקשה, מהא דתנן בתענית (כו:): "ביום חתונתו זה מתן תורה", ופרש"י (שם) "יום הכפורים שנינו בו לוחות האחרונות". וכן בגיטין (לו:): דרשו חז"ל על מה שבני ישראל עשו את העגל, "עלובה כלה שזינתה בקרב חופתה". הרי שכבר קודם לכן היו נחשבים במצב של כלה הנכנסת לחופה, ומה נתחדש ביום הקמת המשכן שהיו ישראל כלה הנכנסת לחופה. והביא, שב"מדרש רבה" (במדבר יב, ח) מבואר שהם שני פירושים, ביום חתונתו זה הר סיני וכו'. דבר אחר, ביום חתונתו זה אהל מועד. וציין לדברי ה"כלי יקר" לעיל (א, ב), עיי"ש.

ויש מקום לומר, דלאחר שעשו ישראל את העגל נסתלק חביבות המקום מהם, כמו שאמרו חז"ל (גיטין שם) עלובה כלה שזינתה בתוך חופתה, וא"כ כבר לא חשיבי כלה הנכנסת לחופה שחביבה על בעלה, אולם לאחר שהקימו את המשכן, חזרה חביבות המקום עליהם, ושוב היו כלה הנכנסת לחופה. וכן משמע מה"מדרש רבה" (יב, א) וה"תנחומא" (אות כה), עיי"ש.

"נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטות הם העמדים על הפקדים" (י, ב)

"הם נשיאי המטות. שהיו שוטרים עליהם צמורים, והיו מוכים עליהם, שנאמר (שמות ה, יד) ויכו שוטרי בני ישראל" (ספרי).

יש להקשות, דהכא מבואר ברש"י שזכו השוטרים להיות נשיאי המטות, ואילו בפרשת שמות (ה, יד) כתב, שזכו השוטרים להיות מן הסנהדרין, וז"ל "לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים, כי הם זקני העם ושוטריה", וכ"כ להלן (יא, טז) עה"פ אספה לי שבעים איש" וכו', עיי"ש.

ויתכן לומר, דחלק מן השוטרים זכו להיות מן הסנהדרין, וחלק זכו להיות נשיאי המטות. עוד יתכן לומר, דאכן "מדרשים" חלוקים הם.

ועצם דברי רש"י (באן) "שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מוכים עליהם". נרמז, בתיבות "נשיאי המטות", מלשון מטה, שהיו השוטרים 'נושאים' וסופגים את 'המטות' והמקלות, שנתנו בהם הנוגשים המצריים. וכ"כ בפירוש רבי שמואל אלמושונינו (באן), "רצה לומר, עשה מילת המטות, מלשון קח מטף" (שמות ז, יט). וכן נראה מדברי ה"שפתי חכמים" (אות צ), עיי"ש.

"ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יושב, הקריב את קרבנו קערת כסף אוזת שלשים ומאה משקלה מזרק אוזת כסף שבעים שקל בשקל הקדש עניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנוחה" (י, יז-יט)

עי' בפירוש רש"י (באן) [ומפני אריכות הדברים לא הבאנו לשונו], ולכאורה סותר דבריו, דבתחילה כתב "מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסעות לדגליהם", וכ"כ לעיל (פסוק יא), הרי שמשום סדר המסעות קדם יששכר להקריב לפני ראובן. ואילו לאחמ"כ כתב "שבשביל שני דברים זכה להקריב שני לשבטים" וכו', הרי שמחמת שתי סיבות אחרות, זכה יששכר להקריב קודם ראובן, ולא משום סדר המסעות.

וצריך לומר, דמשום שני דברים אלו, נאמר למשה מפי הגבורה שיקריבו כסדר המסעות, ולא כסדר אחר, דעי"ז יקריב יששכר שני לשבטים, וכ"כ ב"אילת השחר" (פסוק יט), עיי"ש.

סוף

הנה, רש"י הקדים סיבת היותם יודעים בתורה, קודם הסיבה שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קורבנות, אע"פ שלכאורה זוהי הסיבה הראשונה והעיקרית, שמחמתם הקריבו בכלל כל הנשיאים קורבנות, וא"כ היה לו הקדימה. אלא, שסיבת היותם יודעים בתורה עולה על הכל, והיא היא הסיבה העיקרית שהקריב יששכר שני לשבטים.

עוד יש לומר, דעי"ז שהיו יודעים בתורה, השכילו להשיא עצה לכל הנשיאים להתנדב קורבנות, דרך ע"י עסק התורה אפשר למצוא עצות איך להתקרב להקב"ה, לכן הקדים רש"י האי סיבה.

סוף

ולפ"ז, מה שזכה שבט יהודה להקריב ראשון לכל השבטים, לפי שאף הם היו יודעים בתורה, כמש"כ רש"י לעיל (ג, לח) "לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ס, ט) יהודה מחקקי". וכן נאמר (בראשית מט, י) "לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו". וכן כשירד יעקב למצרים, לא שלח אלא את יהודה תחילה, כדי לתקן לו בית תלמוד (רש"י בראשית מו, כח).

ומשום שהמלוכה היתה אצל יהודה, לכך זכה להקריב אף קודם יששכר. וכ"ה ב"מדרש רבה" (יג, יד) "התחיל נחשון והקריב על סדר המלוכה, כמה שהמליכו אביו על אחיו, כמה דתימא (בראשית מט, ח-ט) יהודה אתה יודוך אחיך וגו', גור אריה יהודה" וגו'.

וב"אור החיים" (פסוק יב) כתב, "למטה יהודה, ולא אמר נשיא, ככל האמור בכל המטות, לומר כי ראוי הוא נחשון להקריב ראשון הגם שלא היה נשיא, ומעלתו מצד עצמו, מה שאין כן בכל שאר הנשיאים כי מעלתם היא לצד היותם נשיאי השבט לבד".

סוף

וכן מה שזכה שבט זבולון להקריב שלישי לשבטים, והקדים את שבט ראובן, לפי שגם הם היו יודעים בתורה, כמש"כ רש"י לעיל (ג, לח) "ומזבולון מושכים בשבט סופר", עיי"ש. וכן משמע מרש"י בדברים (לג, יט) "כי שפע ימים יינקו, יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה".

אולם, ב"מדרש רבה" (יג, יז) איתא "למה זכה זבולון להקריב שלישי, לפי שחבב את התורה והרחיב ידיו לפזר ממונו ליששכר, כדי שלא יצטרך שבט יששכר לפרנסה, ולא יתבטל מלעסוק בתורה" וכו'. וכ"כ ה"אור החיים" (פסוק יח), עיי"ש.